

השתמש בספר
בלשון עֵבֶר
והוא יופץ בכל פינה ועבר,
כי כל מעיין
שבספרך יעיין
ימצא בו עניין
ובו יהיה מעוניין.²³

2. לא להרכיב לשונות

עברית²⁴ וארמית הן שתי לשונות
ואין להרכיב מהן מילים משונות.

23. ואכן, כך עשו בספרי ה'שוטנשטיין' וה'מתיבתא' - נקטו בכל הביאורים בלשון הקודש דוקא ובסגנון עדכני. וזאת משום שסגנון הספר צריך להתאים לדור, וכפי שכיום כבר אין כותבים ספרים בכתב־יד אלא מוציאים אותם לאור בדפוס, וגם העיצוב והעימוד משתפרים כל הזמן לאין שיעור - כך גם על הסגנון הלשוני להתאים לדורנו.

24. אגב, יש החושבים ש'עברית' אינה 'לשון הקודש'. אולם יעוין ברש"י בחולין נג ע"א (ד"ה מקרקרין) וביומא כ ע"ב (ד"ה לא היה אמורא), שקרא ללשון הקודש: 'עברית'. [אמנם צריך עיון ממגילה (יח ע"א), ששם משמע ש'עברית' אינה לשון הקודש, כיעו"ש. ורש"י שם (ד"ה עברית) פירש שהיא לשון עבר הנהר. וכעת ראיתי שכתב בתוס' הרא"ש (מגילה שם) וז"ל: "תימא, דהכא משמע דלשון הקודש אינה לשון עברית וכו' וכן אמרינן במתניתין דהוא לעז, דאמר 'הלועז' ששמע אשורית' היינו לשון הקודש וכו' ולא קאמר 'הלועז' ששמע עברית', אלמא דלשון הקודש אינו לשון עברית. ואם כן למה הורגלו העולם לקרוא לשון הקודש 'עברית'? ואומר ר"י דבירושלמי דמגילה (פ"א ה"ט) קורא לשון הקודש עברית, וגם בתוספתא דמגילה (פ"ב ה"ה) איתא 'מעשה בר' מאיר שלא היתה לו מגילה כתובה עברית וכתבה על פה וקראה', ומסתמא היה רוצה לקרותה בלשון הקודש". עד כאן תוס' הרא"ש. לפי"ז, השם 'עברית' משמש לפעמים במשמעות של לשה"ק ולפעמים במשמעות של שפת עבר הנהר. ובפסקי התוס' (מגילה פ"א סכ"ג) כתבו וז"ל: "אשורית לשון הקודש ולא עברית. ומה שקורין ללשון

מעשה חר'ז
כללי כתיבת ספר - בחרוזים
קבו

כתוב: "דאמרינן"
ולא: "שאמרינן",
"שאומרים"
ולא: "דאומרים"²⁵.

ז. להזכיר שמו בשם הספר

ראוי לכל מחבר ספר
להזכיר את שמו בשם הספר
למען יישאר ממנו זכר
ויהיו שפתותיו דובבות בקבר²⁶.

הקודש עברית, משום אברהם שסיפר לשון עברי והוא לשון הקודש ונמסר לאשור שיצא מעצת הפלגה"].

25. כך כתב הגר"מ מאזוז (וקנה לך חבר - ח"ג): "יש שכותבים מלה שחציה ארמית וחציה עברית, כגון: שקמ"ל, שאמרינן, שאנן סהדי, שקא מכסיף לן סבא. ואשאלם לדעת אם יש אפילו פעם אחת מלה כזאת בגמרא רש"י תוס' וראשונים, מהרש"א ופר"ח ועוד, רק בדברי אחרוני אחרונים הקרובים לזמננו. כי האות "ש" היא עברית ולא יתכן לצרפה למלה ארמית ולעשות מלה אנדרוגינוס. (וגם לצרף אות ד' למלה עברית אינו נכון, אלא שדשו בה רבים מפני רגילותה)".

26. מנהג זה - שהמחבר יזכיר או לפחות ירמז את שמו בשם הספר, כתבוהו הרוקח (בהקדמה) והרשב"א (בתשובה ח"א), וכן כתבו החיד"א בשם הגדולים (מערכת ספרים, ערך 'זכרונות') והנודע ביהודה (בהקדמה למהדורה קמא).

ובטעם הדבר, כתב בשם הגדולים (שם): "כדי שימליצו בשמים עליהם מלאכי החסד ששומעים שמזכירים שמו לטובה בתורה". וראיתי מי שביאר זאת, עפ"י מאמר רשב"י ביבמות (צו ע"א): "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה - שפתותיו דובבות בקבר", ובימינו, שאין רגילים להזכיר את שם המחבר אלא את שם הספר שבו הדברים מובאים, אזי בהזכרת שם הספר - ייזכר ממילא גם שמו של המחבר.